

ЦЕНТРИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЯК ЗАКЛАДИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Серед актуальних проблем становлення особистості особливо відчутними і гострими є питання, пов'язані із соціалізацією осіб з інвалідністю, залученням їх у сучасне соціальне середовище. Вчені намагаються дослідити теоретичні основи цього явища, визначити його суттєві ознаки та закономірності розвитку, виявити чинники та розкрити соціально-педагогічні умови, що впливають на процес інтегрування молоді з функціональними обмеженнями у соціальне середовище. Поряд із помітними напрацюваннями і здобутками вітчизняних та зарубіжних учених проблема соціальної роботи з молодими інвалідами ще залишається недостатньо вивченою. Це спонукає науковців і практиків до її подальшого теоретичного осмислення та прийняття дієвих рішень, які би сприяли оптимізації соціально-педагогічного інтегрування молоді з функціональними обмеженнями. Реалізація соціальної роботи з молоддю що має функціональні обмеження, у в закладах соціального обслуговування населення різних форм власності має важливе значення як для розробки теоретичних основ соціальної політики, так і для практичного здійснення соціальної роботи, допомоги та підтримки різних соціальних груп молодих інвалідів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні існує певний науково-теоретичний доробок з різних аспектів соціального захисту інвалідів. Серед вітчизняних науковців, які займалися дослідженням проблем у сфері соціального захисту дітей та молоді з інвалідністю, слід виділити О. Безпалько, М. Лукашевич, Т. Семигіна. Питання державної політики у сфері реалізації програми соціального захисту інвалідів розкрито у працях О. Паляничко.

Мета статті – розкрити особливості діяльності центрів соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з

інвалідністю як заклади соціального захисту в Україні.

Виклад основного матеріалу. З метою оптимального розв'язання проблем соціального захисту і підтримки дітей з обмеженими функціональними можливостями державним центром соціальних служб для молоді, Державним комітетом у справах сім'ї та молоді, а також Державним інститутом проблем сім'ї та молоді було проведено соціологічне дослідження «Соціальна адаптація дітей та молоді з функціональними обмеженнями», яке дозволило виявити соціальні проблеми дітей із функціональними можливостями та їхніх батьків, окреслити можливі шляхи їх подолання.

Так, у Законі України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 1991 р. із змінами та доповненнями 2017 року, зокрема, у статті 2 зазначено, що «інвалідом є особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, унаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист. Дискримінація за ознакою інвалідності забороняється» [2].

На сьогодні можна сказати, що «Україна у сфері соціальної політики реалізує програми соціального захисту інвалідів. Разом з тим, для українського суспільства у сфері соціального захисту інвалідів залишаються проблеми, які необхідно розв'язувати в першу чергу, а саме: низький рівень забезпечення можливості безперешкодного отримання реабілітаційних послуг за місцем проживання осіб з інвалідністю, дітей-інвалідів та інших окремих категорій населення, особливо що стосується забезпечення їх технічними та іншими засобами реабілітації» [4, с. 1].

Дослідники М. Лукашевич, Т. Семигіна зазначають, що «соціальну роботу з людьми, які

мають обмеження, потрібно здійснювати з позицій забезпечення «рівних можливостей», нормалізації та інтеграції. Терміном «рівні можливості» слід позначати процес, унаслідок якого різні соціальні інститути є доступними для кожного у задоволенні своїх потреб у звичайній системі освіти, охорони здоров'я, зайнятості та в соціальних послугах. Термін «нормалізація» стосується всіх сфер унормованого життя суспільства, можливості залучення до емоційних, соціальних та інших стосунків з іншими членами суспільства, можливості для особистого зростання та оплачуваної роботи, участі у прийнятті рішень, що стосуються власного життя. Термін «інтеграція» означає, що людина визначає належність до певної соціальної групи або громади через прийняття їхніх норм, цінностей, вірувань. Інтеграцію в суспільство у сучасній соціальній роботі пов'язують зі створенням альтернативних соціальних об'єктів, пристосованих до особливих потреб, засобів, що надають можливість вести максимально повноцінне суспільне життя. Це означає якісно новий підхід до розв'язання проблем функціонування в суспільстві людини з функціональною обмеженістю. У визначенні реабілітаційних заходів важливим є перехід від застосування методів медичних до реабілітаційних, навчальних, адаптаційних, які справді сприяють інтеграції» [3, с. 190–191].

Інші дослідники дотримуються думки, що для розв'язання основних завдань соціальної роботи з дітьми-інвалідами необхідно:

- забезпечити дітям можливість вести відповідний спосіб життя;
- максимально пристосуватися до навколишнього середовища шляхом навчання самообслуговуванню;
- сприяти профорієнтації, профнавчанню і працевлаштуванню;
- формувати в батьків ставлення до дитини як до рівноправного члена сім'ї;
- надати посередницькі послуги із залучення різних спеціалістів до роботи з дитиною;
- провести спеціальну роботу з батьками щодо інформування про права, допомогу в забезпеченні та захисті прав дітей» [1, с. 36].

В Україні розв'язанням проблем дітей та молоді з інвалідністю займаються Центри соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями.

У новому понятійно-термінологічному словнику зазначено, що «Центри соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями – це заклади денного перебування для дітей та молоді з функціональними обмеженнями віком від 7 до 35 років, мета діяльності яких – відновлення та підтримка їхнього фізичного та психічного стану, адаптація та інтеграція в суспільство [5, с. 134].

У Типовому положенні «Про центр соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями» зазначено, що основним завданням центру є: «надання психологічних, соціально-педагогічних, соціально-медичних, юридичних та інформаційних послуг дітям та молоді з інвалідністю і членам їхніх сімей» [6].

Відповідно до покладених на нього завдань, центр забезпечує розроблення та виконання реабілітаційних програм; надає різні види соціальних послуг; залучає батьків до співпраці в процесі реабілітації, дає їм методичні поради; організовує клуби за інтересами, проводить конкурси, фестивалі; організовує проведення заходів, спрямованих на успішну реабілітацію та інтеграцію в суспільство дітей та молоді, що в ньому перебувають; здійснює лікувально-оздоровчі заходи, подає невідкладну допомогу в разі необхідності; направляє у разі потреби осіб, які звернулися до центру, до інших закладів та установ, що можуть забезпечити задоволення їхніх потреб; забезпечує щоденне одноразове харчування дітей та молоді, що в ньому перебувають [6].

Зарахування до центру здійснюється згідно з наказом директора Центру на підставі заяви одного з батьків дитини або особи, що їх замінює, чи повнолітньої дієздатної особи за наявності документа, що її посвідчує [6].

Принципи діяльності таких центрів:

- 1) дитина з обмеженими функціональними можливостями є

рівноправним членом суспільства; 2) дитина повинна мати рівні можливості з іншими членами; суспільство, держава та сім'я мають їх забезпечити; 3) дитина з обмеженими функціональними можливостями має жити та перебувати у природному середовищі, у своїй сім'ї; 4) підтримка має надаватися за місцем проживання, у життєвій компетенції самої дитини-інваліда та відповідного суспільного оточення.

Напрями роботи центрів соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями:

- діагностика та корекція соціально-психологічного стану дітей та молоді;
- лікувально-оздоровча робота з дітьми та молоддю;
- соціально-побутове обстеження родини, які мають дітей із функціональними обмеженнями;
- формування навичок соціальної компетентності;
- розвиток потенційних творчих можливостей;
- профорієнтаційна робота;
- організація культурно-дозвілєвої діяльності;
- соціально-педагогічна робота з батьками та родичами дітей з обмеженими функціональними можливостями [5, с. 135].

Також, у закладах працює мультидисциплінарна команда фахівців, соціальний педагог, логопед-дефектолог, психолог, соціальний працівник.

Ще однією особливістю Центру є те, що цей заклад проводить свою діяльність з дотриманням принципів захисту прав людини, гуманності, законності, доступності послуг, конфіденційності, поваги до особистості. Послуги надаються центром на безоплатній основі [6].

Свідченням здійснення соціальної політики та прикладом успішного впровадження в життя є створення в м. Умані Центру соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Пролісок» управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради в Черкаській області. У Центрі організація соціально-педагогічного та реабілітаційного процесу здійснюється за індивідуальними реабілітаційними програмами, які

відповідають особливостям кожної окремої дитини, що визначає інноваційність даного закладу.

Висновки. Отже, на сьогодні політика нашої держави спрямована на всебічний соціальний захист осіб з інвалідністю та дітей-інвалідів. Гарним прикладом є функціонування центрів соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями, основним завданням яких є надання психологічних, соціально-педагогічних, соціально-медичних, юридичних та інформаційних послуг дітям та молоді з інвалідністю і членам їхніх сімей, що вкрай важливо для них.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальших досліджень потребують такі аспекти, як вивчення та використання на практиці зарубіжного досвіду діяльності аналогічних центрів для дітей та молоді з інвалідністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дивнич Л. Соціалізація дитини з особливими потребами / Л. Дивнич // Соціальний педагог. – 2016. – № 2 (110). – С. 34–37.
2. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 19.12.2017 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1841-14> (дата звернення: 2.02. 2018).
3. Лукашевич М. П., Семігіна Т. В. Соціальна робота (теорія і практика) : навчальний посібник. – Київ: ІПК, 2007. – 41 с.
4. Паляничко О. В. Державна політика у сфері реалізації програми соціального захисту інвалідів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua>.
5. Понятійно-термінологічний білінгвальний словник: соціальна сфера / автори-укладачі: І.В. Літяга, С.М. Ситняківська; за заг. ред. Н.А. Сейко.– Вид. 3-тє, перероб. і доп.– Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016.– 224 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями» від 15.11. 2006 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>

// www.zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 28.10.2018).

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Dyvnych L. Sotsializatsiya dytyny z osoblyvymy potrebamy / L. Dyvnych // Sotsial'nyy pedahoh. – 2016. – № 2 (110). – S. 34–37.

2. Zakon Ukrainy «Pro osnovy sotsial'noyi zakhyschenosti invalidiv v Ukraini» vid 19.12.2017 rotsi. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1841-14> (data zvernennya: 2.02. 2018).

3. Lukashevych M. P., Semyhina T. V. Sotsial'na robota (teoriya i praktyka) : navchal'nyy posibnyk. – Kyiv: IPK, 2007. – 41 s.

4. Palyanychko O. V. Derzhavna polityka u sferi realizatsiyi prohramy sotsial'noho zakhystu invalidiv. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.kbuapa.kharkov.ua>.

5. Ponyatiyno-terminolohichnyy bilinhval'nyy slovnyk: sotsial'na sfera / avtory-ukladachi: I. V. Lityaha, S. M. Sytnyakivs'ka; za zah. red. N. A. Seyko.– Vyd. 3-tye, pererob. i dop.– Zhytomyr: Vyd-vo ZHDU im. I. Franka, 2016.– 224 s.

6. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennya Typovoho polozhennya pro tsentr sotsial'no-psykholohichnoyi reabilitatsiyi ditey ta molodi z funktsional'nyimi obmezhennyamy» vid 15.11. 2006 roku. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.zakon.rada.gov.ua> (data zvernennya: 28.10.2018).

